

מראי מקומות - תענית

בה.

עוד העיר הבן יהוידע, למה היתה עצובה, הא מהזמן שהדליקה הנרות עד שדיברה עם אביה הי' ודאי איזה רגעים, וא"כ ודאי כבר הבינה דהי' כאן נס. ועוד, למה הי' צריך שהנרות ידלקו כל השבת, ועוד כמה דקדוקים דקדק, ע"ש. וכ' דאי' לעיל (כ): דאם עושין לאדם נס דמנכין מזכויותיו, ולפי גודל הנס ודאי מנכין זכויות טפי. וביאר, שיש ב' מיני הנהגה, יש הנהגה של שם הוי"ה, דבזה אין כאן טבע כלל, והכל שוה, נס וטבע. ויש ג' הנהגה של אלקים, שהוא הנהגת הטבע. וביאר, דמי שהוא במדרגת הנהגת אלקים, אם נעשה לו נס, יש צורך לנכות מזכויותיו, שהרי עשה כנגד הטבע. אבל מי שהוא במדרגת הנהגת הוי"ה, א"כ אין שום שינוי בין טבע לנס, וא"כ אי"ז ניכוי זכויות כלל. וא"כ, בתו של רחב"ד היתה עציבת, שכבר ראתה הנס, והיתה יראה משום ניכוי זכויות, וא"ל שאין לפחד, דלגבי דידן אין חילוק בין שמן לחומץ, שהרי איננו נוהגים בהנהגת אלקים. ולכן נשאר הנרות דולקים עד מוצאי שבת, להורות לה מן השמים, דבעבור נס זה אין מנכין כלל מזכויותיה, דאם מנכין למה דלקו שלא לצורך, דזה הי' ניכוי טפי, אלא ודאי אין שום ניכוי כלל, ושפיר יכולים להיות דולקים עד הלילה, ולא אכפ"ל בריבוי הנס.

ה. אמר איכו נמטו כשורייך

ולכאו' ק', איך יכולה איכו ליהנות ממעשה נסים. וכ' הבן יהוידע ג' תירוצים. א', דהאיסור הוא רק בהנאה הנכנסת לגוף, משא"כ כאן שהיא הנאה חיצונית. ב', הנס כאן הוא רק במכשירין של הנאה, ולא בהנאה עצמה, ולכן אין איסור. ג', כאן הי' במעשה הנס קידוש השם, דנראה הנס לעין כל, ולכן שפיר שרי ליהנות [ומשו"ה הביא הא דפלימו אח"כ, להראות דהי' הנס לקידוש השם לכמה דורות]. ולפי מש"כ היעב"ץ שהבאנו לעיל, דהיכא דיש לנס על מה לחול אין כאן איסור, ג"כ מיושב למה כאן לא הי' איסור הנאה. וע"ע בגבורת ארי שכ' דודאי למי שנעשה בשבילו אינו מן הראוי שיהנה ממעשה הנס, וכל הני בשבילן ובזכותן נעשה הנס, דחלא הוי סמיא בזכות הציבור נעשה הנס, וכן כולן, אבל ההיא דכשורי לא נעשה הנס בשביל איכו אלא בשביל ר"ח, שפיר דמי לאיכו ליהנות ממנו. (ולפ"ז גם יש להבין איך היו הפועלים של ר' יוסי בר יוקרת דלעיל יכולים ליהנות ממעשה נסים, שהרי לא בשבילן נעשה. וגם יש להבין הא דהצרפית היתה יכולה ליהנות ממעשה נסים שעשה אליהו, שהרי לא בזכותה נעשה הנס אלא בזכות אליהו.)

ו. ומכרן וקנה בדמיהן עזים

וק', סכ"ס הא איכא איסור לגדל בהמה דקה בא"י, ומה הרויח במעשה זה, למה הי' מותר לו למכור התרנגולים ולקנות עיזין. וכ' המהרש"א דבעין יעקב מבואר דהא דקאמר דמצא תרנגולין ומכרן וכו' אינו מלשון התלמוד, ויותר נכון כמש"כ התוס' שהובא בעין יעקב, דבאמת מצא עיזין והי' הוא שומר אבידה. ועכ"ז הק' הגבורת ארי, דכיון דאסור לגדל בהמה דקה בא"י, א"כ הו"ל למכור העזים ולא לעבור על דברי חכמים, דלכאו' אין כח המוצא יפה מכח הבעלים עצמן. וכ' דר"ח גדל הני עיזי במדבר או ביער, דשרי.

א. איתעביד לה ניסא דחזיא לתנורא מלא לחמא

ויש לעי', האם אכלה אשת רחב"ד ובעלה מאותן לחמים. ודייק היעב"ץ מהא דאף היא נכנסה ליקח מרדה, דהיתה כוונתו לרדותה כדי לאוכלה בשבת, ולמה, הא אסור ליהנות ממעשה נסים. וכ' לחדש דהדין דאסור ליהנות ממעשה נסים הוא רק כשהקב"ה בורא בריאה חדשה יש מאין, אבל אם יש על מה לחול הברכה אז אין איסור לאוכלו. והוכיח כן ממעשה דאליהו והאשה הצרפית, שנתפרנסו מהנס שעשה אליהו, וע"כ משום שהי' על הנס על מה לחול, ודלא כדלעיל דמלאכי השרת היו מביאים קמחא דסמיאדא. (ולכאו' זהו דלא כרש"י לעיל (כד) דכ' דהא דאין לך אלא כא' מעניי ישראל הוא משום דאסור ליהנות ממעשה נסים, ושם הרי הי' לנס על מה לחול.)

ב. ניהא לך דכולהו צדיקי אכלי אפתורא דתלת וכו'

כ' המהרש"א, דהענין של שלחן של ג' רגלים הוא כנגד הג' עמודי עולם, תורה, עבודה, גמ"ח. וכשבעו רחמי, יהבו לי' חד כרעא, דהיינו שכר התפלה, שהיא העבודה, שהוא מתפלל עכשיו, וא"כ נראה לה בחלום שהי' חסר בעוה"ב מרגל זה, שהרי כבר קבלו השכר של רגל זה בעוה"ז.

ג. משקל לא שקלי

ביאר המהרש"א, משום דמעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בו. וכע"ז בעיני יעקב, דהגם דהקב"ה נוטל, כדאי' באיוב, ד' נתן, ד' לקח, זהו רק בתורת עונש, אבל בכח"ג אינו לוקח. וע"ע בחי' הגרי"ז על התורה (סטענסיל, תהלים קמ"ה), שהק' על הפסוק רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם, דאם רצונם יעשה, למה צריך לשמוע לשועתם. וביאר הגרי"ח ע"פ גמרון, דבדרך כלל השמים משקל לא שקלי. וא"כ, לפעמים יתכן שיצא רעה מהא דניתן דבר מה להצדיק, דאינו יכול להשיבו אם נמצא שהדבר לא טוב לו. וזהו ביאור הקרא - מתי רצון יראיו יעשה, כאשר שועתם ישמע ויושיעם, כלומר, אם אח"כ ישמע לקול הצדיק להושיעו ממה שהי' רצונו לשעבר, אז רצון יראיו יעשה מתחלה. אבל אם הוא במדרגה שלא ישמע לשועתו, אז אינו עושה רצונו בכל פעם, דאולי יצא ממנו רע ולא משקל שקלי.

ד. בתי מאי אכפת לך מי שאמר לשמן

וידלוק יאמר לחומץ וידלוק

תמוה, הא אסור ליהנות ממעשה נסים. והיעב"ץ שהבאנו לעיל תי' דכיון דהי' לנס על מה לחול אין שום איסור ליהנות ממנו. אבל זהו דלא כרש"י כאן, שכ' דגם למוצאי שבת לא היו יכולים ליהנות מנר זה גופא, משום דאסור ליהנות ממעשה נסים, אע"כ דס"ל לרש"י דבאמת זה חשוב מעשה נסים. ומה דהק' דאיך נהנים ממנו בשבת גופא [ומ"ש במוצ"ש שלא היו יכולים ליהנות ממנו, משבת גופא דנהנין ממנו], כ' הבן יהוידע דבאמת לא נהנו ממנו, שהרי גם אשת רחב"ד היתה מדלקת נרות, וא"כ לא היו צריכים לנרות של בתו בשביל הסעודה.